

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
ח'תם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת **רודה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 979

מסכת עבודה זרה מ"א - מ"ז ♦ טהרות א', ג' - א', ה'

בס"ד, י' אדר תשע"ח

השבוע בגליון

- יש דיחוי אצל מצוות או אין דיחוי אצל מצוות, הנידון והשלכותיו
- קטן שבשבת הפך לגדול
- דיני השבת אינם "מתמשכים" מכניסתה, אלא מתחדשים בכל רגע

- יהודי אחד אינו יכול לוותר על הירושה של כולם
- לימוד "אלף בית" לנכרי

- ציור הירח השמש והכוכבים
- ציורים בגן ילדים
- ציור שמש ללא קרניים
- לימוד תורה לנכרים, מתי מותר ומתי אסור
- כשהיהודי "מרשה" לגוי ללמוד תורה

דבר העורך

אין לך אדם שאין לו שעה

פורים שנת תקפ"ג.

באחד מבתי הכנסיות בעיר פרשבורג עומדים המתפללים בגורן עגולה סביב התינוק שברגעים אלו נכנס בביתו של אברהם אבינו. בסנדקאות כובד ראב"ד פרשבורג הגאון רבי דניאל פרוסניץ זצ"ל, כשהחם סופר זיע"א בכבודו ובעצמו מל את התינוק.

תלמידיו של החתם סופר מבחינים שרם שריו בשמחה גדולה. תחילה סברו ששמחתו המיוחדת נובעת מעיצומו של יום, שהוא יום הפורים, אך כאשר שמחתו התחזקה הבינו שאין הדבר כך וזהו שמחה שאינה מצויה אצל רבם.

להפתעתם שינה החתם סופר מן המנהג ולאחר שאמר "בדמייך חיי בדמייך חיי" והזהר יין לפיו של התינוק, הוסיף ואמר: "**נכנס יין יצא סוד**". תמיחתם של תלמידיו החתם סופר גדלה שבעתיים, אין דרכו של רבם להתבדח ולומר אמרות שפר וחיזודים ולכן הסיקו בלבם ודאי יש דברים נסתרים בגו ומי הוא שירד לעומק מחשבתו של קדוש ישראל.

עברו שנים. הילד הנימול, ברוך מרדכי - שנקרא כך על שם יום הפורים שנימול בו - גדל וניכרה בו זכות הצדיקים שהשתתפו במילתו. הנער גדל לבחור ירא שמים שדקדוקו במצוות הוא מהמיוחדים, תפילותיו היו בדבקות מיוחדת שהפליאה את כל רואיו אשר היו מתפעלים מגודל צדקותו ומתמימותו. ברם, בכל עת שניסו לדבר עמו בדברי תורה נמוגה ההתפעלות מאליה, הסתבר שברוך מרדכי לא היה מסוגל לקלוט אפילו משנה קלה, ולא עלה בידו להבין ולו דבר קל ביותר בדברי תורה. כשהיו שואלים אותו כיצד יתכן שאינו יודע עמומה, היה מושך בכתפיו ושותק.

כך העביר ברוך מרדכי את ימיו ואת שנותיו בבית המדרש, עוסק בתפילותיו ובמעשיו הטובים ויושב רוב שעות היום מול הגמרא ובוהה בה. מידי פעם התנדנד על מקומו כשעיניו שקועות בגמרא, אך כשהיו נכנסים עמו לשיחה גילו עם הארץ גמור. לא פעם היו ילדי העיירה נכנסים לבית הכנסת ומהתלים בו מעט, הילדים המתינו שיקום ממקומו לרגע קט והחליפו בזריזות את מסכת מגילה שעמדה לפניו והניחו במקומה מסכת יבמות. ברוך מרדכי היה חוזר

דף מג/א לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום

ציור הירח השמש והכוכבים

האם מותר לצייר את השמש? האם סמלו של אחד הבנקים בארצנו, המורכב מציור של חצי שמש, אינו נוגד את ההלכה? האם מותר לגנות לצייר את השמש ואת הירח עם ילדי הגן? שאלות אלו ועוד רבות אחרות נידונו בספרי הפוסקים, כאשר גמרתנו משמשת להם כמעייין שופע של מקורות לנושא זה.

מבואר בסוגייתנו, שהפסוק (שמות כ/כ) "לא תעשון אתי", העוסק באיסור עבודה זרה, כולל גם איסור "לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום", כלומר, אסור ליצור דמויות של שמש, ירח, כוכבים, מלאכים ושאר צבא השמים. בהקשר לכך שואלת הגמרא, הלא בביתו של רבן גמליאל נשיא ישראל היתה טבלה ובה צורות שונות של הלבנה שהוצגה בפני עדים שבאו להעיד על ראיית מולד הלבנה, ושנועדה לבדוק את אמיתות דבריהם. נסקור להלן, אחדות מן התשובות המנוויות בגמרתנו על שאלה זו, וניווכח בהלכות הרבות הנלמדות מכל אחת מהן.

אסור להשהות צורות גרמי השמים אף שלא נוצרו באיסור: לפי תירוץ אחד מן התירוצים בגמרתנו, דמויות הירח שהחזיק בהן רבן גמליאל נעשו על ידי עובד כוכבים. ואף שמדרבנן אסור לאדם להשהות בביתו כל דמות של אחד מגרמי השמים, שמא יחשדוהו שהוא עובד אלילים, מכל מקום, חשד זה אינו קיים במקום שמצויים בו בני אדם רבים, וביתו של רבן גמליאל נחשב כמקום ציבורי, מאחר שרבים באים אליו. מכאן למדו, שאסור לאדם להשהות בביתו צורות אלו, אף שלא נוצרו על ידו באיסור [ראוי לציין את הסברו של הגר"א (ס"ק כ"א) בדעת הרמב"ם, שאין איסור שהייה אלא בציורי אדם ולא בשאר הצורות, עיי"ש].

ציורים בגן ילדים: לפי תירוץ נוסף בגמרא, מאחר שהצורות האלו נועדו לצורך לימוד, אין איסור בדבר. מכאן, נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' קמ"א סעי' ד) "ואם הם להתלמד, להבין ולהורות, כולן מותרות". לצורך לימוד, מוסיף הש"ך (שם ס"ק כ"ו), לא זו בלבד שאין איסור להשהותן, אלא אף מותר ליצור אותן. עם זאת, מציין ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' קכ"ח), כי היתר זה אינו אלא לצורך לימוד תורה, אך לא לצורך לימוד אומנות הפיסול. נציין, כי כל האמור לעיל מתייחס לעשיית צורת חמה או צורת לבנה, בולטת או שוקעת. אולם, נחלקו הפוסקים, אם יש איסור בציור בלבד, שאינו בולט ואינו שוקע (יו"ד סי' קמ"א ב"דרכי משה" ס"ק ה, ט"ז ס"ק י"ג, ב"נקודות הכסף" שם, וב"פתחי תשובה" ס"ק ו). בהקשר לכך כתב הגר"ש וואזנר זצ"ל (שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' קל"ד), כי לכל הדעות, מותר לצייר לילדים את גרמי השמים, ואף לעשות צורות שלהם, בעת לימוד פרשת בראשית העוסקת בבריאת השמש, הירח והכוכבים או לצורך לימוד פרשת וישב, בה מתואר חלום יוסף הצדיק.

ההבדל בין השמש לבין הירח: כאשר נעיין בסוגייתנו, נבחין בדבר מעניין. הלא רבן גמליאל החזיק טבלה זו שבה צורת הירח כדי להראותה לפני העדים שבאו להעיד על מולד הלבנה. מאחר שבתחילת החודש הירח מופיע בצורת חרמש, כנראה שגם בטבלה זו היו צורות שונות בדמותה של

צעילוי נשמת

איש רב פעלים רודף צדקה וצדק
ר' **אמיל אברהם טואטי** ז"ל
בן הרב חיים טואטי ז"ל נלב"ע כ' תשרי תשס"ו
וזוגתו עזר כנגדו רודפת שלום וטוב
מרת **פני שרה** ע"ה
בת נתן סמואל ז"ל נלב"ע י' באדר תשע"ה
תנצב"ה
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **מלה (מחלה) זיסר** ע"ה
בת ר' יוסף ז"ל
נלב"ע י' באדר תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק (זינדל) זוהר** ז"ל
ב"ר אהרון ז"ל
נלב"ע ט' באדר ב' תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י בניו אהרון ושלמה זוהר שיחיו

הלבנה בראשית החודש, ולא הופיעו בה דמויות של ירח מלא. למרות זאת, הקשתה הגמרא, כיצד רשאי היה רבן גמליאל ליצור דמויות אלו ולהחזיקן ברשותו, ולכאורה, מקושיה זו ניתן להסיק, כי גם חלק מן השמש אין לצייר. אולם, סברה יפה כתב הגר"ש ואזנר זצ"ל (שם), להבדיל בין השמש לירח. אמנם הירח עגול הוא, אך במרבית החודש אין הוא נגלה לעינינו כי אם באופן חלקי. לעומת זאת, השמש נגלית במלוא הדרה בכל שעות היום, למעט בזמן הזריחה והשקיעה. מעתה, דווקא צורה של ירח חלקי אסורה, שכן, כך רגילים בני אדם לראותו, אך צורת שמש חלקית אינה אסורה.

לפיכך, מותר לצייר את השמש בעת זריחתה ובעת שקיעתה, או כאשר חלקים ממנה מוסתרים על ידי עננים, וסמלו של הבנק המורכב מציור של חצי שמש, כמו גם בתי מסחר אחרים המשלבים את השמש בסמלם המסחרי, אינו סותר את ההלכה.

ציור שמש ללא קרניים: יש לציין, כי האיסור ליצור את דמותה של השמש תקף, רק כאשר היצירה מושלמת וכוללת את קרני השמש. זאת, מדייק המהרי"א (שו"ת י"ד סי' פ"ג) מגמתנו, האוסרת על יצירת "חמה" ולא כתבה באופן סתמי, עיגול. היינו, רק יצירה הדומה מאד לחמה האמיתית אסורה, ולא עיגול בעלמא (ע"ע "מנחת חינוך" מצווה ל"ט, ו"דברי מלכאל" ח"ג סי' נ"ח).

דף מד/ב אני לא באתי בגבולה

לימוד תורה לנכרים, מתי מותר ומתי אסור

לומדי הגמרא כבר מזהים את צורת הכפתור הזעיר, שלעיתים מסתתרת בין שורות הגמרא ומפנה את המעיין בה ל"גליון הש"ס" של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, המודפס בשולי העמוד.

כשהיהודי "מרשה" לגוי ללמוד תורה: בסוגייתנו, הגרע"א מפנה את הלומד, לעיין בספר "טורי אבן" מסכת חגיגה (י"ג/א), השואל את השאלה הבאה: בגמרא (שם) מבואר, כי אסור ליהודי ללמד תורה את הנכרי, שנאמר (תהילים קמז/י"ט-כ) "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". בעלי התוספות (שם ד"ה "אין מוסרין"), תמהים, מה הצורך בהטלת איסור מיוחד על היהודי ללמד תורה את הגוי, הלא כבר אמר רבי יוחנן (סנהדרין נט/א), כי "עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה", וממילא, אסור ליהודי ללמדו תורה משום שאם יעשה כן יעבור על (ויקרא י"ד) "ולפני עור לא תתן מכשול" [עיי"ש מה שתי התוס']. בעל ה"טורי אבן" מתרץ זאת, על פי הפסוק אותו מציין רבי יוחנן כהוכחה לדבריו שהנכרי אינו רשאי לעסוק בתורה, שנאמר (דברים לג/ד) "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", ואין הגוי רשאי לגזול את התורה שניתנה ליהודים (סנהדרין, שם). מעתה, כאשר היהודי מלמדו תורה, אין הגוי גוזל מאומה, שהרי היהודי נותן לו רשות לכך... לפיכך, יש צורך באיסור מיוחד על היהודי ללמד תורה את הנכרי.

ככלות הכל, מקשה ה"טורי אבן", הרי מסופר בגמרתנו שרבן גמליאל הסביר לפרוקלוס בן פלוספוס הנכרי, את ההיתר לשהייתו בבית המרחץ שעמד בדומה עבודת כוכבים, כאשר בתשובתו הוא שילב דברים שיש בהם משום לימוד תורה, והלא בכך הוא עבר על ציווי התורה "ולפני עור לא תתן מכשול". אין זאת, מחדש בעל ה"טורי אבן", אלא שהאיסור המוטל על יהודי ללמד תורה את הנכרי הוא מדרבנן בלבד, אשר לא גזרו על לימוד ארעי, כאשר הדבר נדרש מפני דרכי שלום [עיי"ש שנשאר בצ"ע למ"ד שהאיסור הוא מוחלט ונלמד מ"מאורסה"].

יהודי אחד אינו יכול לוותר על הירושה של כולם: אלא, שה"שפת אמת" זצ"ל תמה על יסוד חידושו של בעל "טורי אבן", כי לולא האיסור המיוחד המוטל על יהודי ללמד תורה לנכרי, אין הנכרי גוזל את ירושת היהודים כאשר יהודי מלמדו, שהרי היהודי, היורש בכבודו ובעצמו, מאפשר לו ליהנות מן התורה. הלא התורה, שואל ה"שפת אמת", ירושה היא של עם ישראל כולו. כיצד אם כן, רשאי אחד הירושים לבדו לחלקה לאחרים?

מותר להעמיד גוי על טעותו: לפיכך, הוא מתרץ, כי אמנם, אין רשות ליהודי ללמד תורה את הנכרי, אך רשאי יהודי גם רשאי להעמיד נכרי על טעותו. כלומר, כאשר הנכרי יודע פסוק מסוים, אך הוא טועה בפירושו, רשאי היהודי להעמידו על טעותו, וכן נהג רבן גמליאל כמובא במשנתנו.

בהקשר לכך, נציין את דברי הרמב"ם (בתשובותיו, מהדורת בלאו סי' קמ"ט הובא בספר הליקוטין רמב"ם מהדורת פרנקל, ה' מלכים פ"י הל' ט'), החשובים מאד בימינו, כאשר יהודים רבים באירופה ובאמריקה חיים בסביבה נוצרית. הרמב"ם פוסק, ש"מותר ללמד המצוות לנוצרים ולמושכם אל דתנו", כלומר, מותר להבהיר להם את האמת שבתורה, ולהסיר מלבם את העלילות שבדו על דתנו, ולעומת זאת, "אין מותר דבר זה לישמעאלים". זאת, מאחר שהישמעאלים אינם מאמינים שתורתנו מן השמים, ולפיכך, כאשר הם ילמדו את התורה, כל אי הבנה מצידם תודגש על ידם כתגלית כי התורה אינה אמת, ועל ידי כך גם יהודים עלולים לטעות בהבלים אלו. לעומתם, "הערלים", הלא אלו הנוצרים שאינם נימולים, "מאמינים בנוסח התורה שלא נשתנה, ורק מגלים בה פנים בפירושה הנפסד... ואם יעמידום על הפירוש הנכון, אפשר שיחזרו".

מן הראוי לציין, כי לדעת אחרונים רבים, איסור לימוד התורה לנכרי מתייחס לתורה שבעל פה, אשר כפי ששמה מעיד עליה, נמסרה מפה לאוזן, לעומת התורה שבכתב שניתנה בצורה גלויה

למקומו וממשיך להתנועע מול הגמרא כששחוקם של הילדים מתגלגל ברחבי בית הכנסת.

לימים קם ברוך מרדכי, עלה לארץ ישראל בעצת רבותיו, והתיישב בירושלים עיר הקודש. לאחר זמן מה נשא אשה והפך לשואב מים. גם בעבודתו התנהג בצדיקות יתירה. מידי ראש חודש נהג לספק לכל לקוחותיו מים בחינם. משום שחשש, שמה ואולי בשעה שהביא להם מים בימי החודש החולף, החסיר טיפה אחת. בנוסף לכך ידעו הכל כי כשאחד מגדולי ישראל הגיע לשכון כבוד בעיר הקודש, מיד היה ברוך מרדכי פונה אליו ומבקש ממנו לזכותו לשאוב עבורו מים חיים אין סוף. ואכן רוב צדיקי העיר נהנו ממימיו של ברוך מרדכי, חוץ מהרב מבריסק, רבי יהושע לייב דיסקין, שאמר לבני ביתו: שואב מים זה לא יביא מים לביתי! היטב כאב הדבר לברוך מרדכי ועוד יותר מכך לאשתו אשר ניגשה ושאלה בתמימותה את אשת הרב: מדוע אין לבעלי זכות לשאוב מים עבור הרב, וכי בעלי נחות משאר שואבי המים שבעיר? אך הרבנית מבריסק הפטירה לעומתה: בעלי יודע את אשר הוא עושה. שנים רבות עברו, ברוך מרדכי העביר את חייו בשאיבת מים ובזמן שנותר - בישיבה מול ספר קודש זה או אחר, וכולם יודעים שאינו יודע מאומה.

פורים שנת תרנ"ג בביתו של הרב מלובלין, בעל "תורת חסד". סביב הרב מצטופפים רבים מתלמידי החכמים שבירושלים המקיימים את מצוות הפורים בשמחה ובריאה בבחינת "וגילו ברעדה", ואלהים מתווספים נשמן עם. גם ברוך מרדכי פנה לא מעט יין ולפתע נשמע קולו ברמה כשהוא פונה אל הרב: **רבי היום מלאו שבועים שנה לכניסת נבריתו של אברהם אבינו.** הקהל נדהם, מה אירע לו לברוך מרדכי שמעולם אינו פוצה את פיו שהעז לדבר היום, כנראה היין ששתה השפיע עליו. הרב מלובלין התערב בנעשה והורה לשמשו להוסיף ולהשקות את ברוך מרדכי בייין ישן נושן, מן הראוי לכבדו ביומו הגדול. היין המשובח הלם בראשו והדבר ניכר על תנועותיו שלא היו רגועות כהרגלו. משנפנו אנשים להרגיעו, פנה הרב מלובלין אל ברוך מרדכי ואמר: שמה תזכה את הקהל בדבר תורה על ענייני דיומא. הציבור התפלא וכי מה ביכולתו של זקן עם הארץ זה לחדש.

ברוך מרדכי נעץ זוג עיניים מזוגות מייין ברב ואמר: יש על ענייני דיומא מסכת שלמה, מסכת מגילה, וכי מה יש עוד לומר? הרב לא הרפה ושאל: ומה כתוב במסכת מגילה? הפתעת הקהל פתח ברוך מרדכי את פיו והחל להקריא את המסכת מתחילתה ולפרשה בטוב טעם. גלש מדברי הראשונים לאחרונים והתגלגל ממסכת למסכת, עקר הרים וטחנם והתפלפל עם היושבים לפניו כשמידי פעם הוסיף והערה אל גרונו מן היין המשובח. שתיקה אפפה את הנוכחים למראה עיניהם. עמד ירושלים היו מספרים שלמעלה משעתיים עמד ר' ברוך מרדכי על שולחן הרב מלובלין עד שנפל על מקומו והפיג את שכרותו בשינה עמוקה אל תוך הלילה. עוד הוא ישן והעיר ירושלים כמרקחה: ברוך מרדכי שואב המים גאון בתורה!

התפעלותו של ישיש יוצא פרשבורג עלתה על כולנה. ימים תמימים הילך בעליצות כשהוא נתון תחת רושם המעשה. משנשא על ידי ניניו לפשר הדבר אמר: אני זכיתי בצעירותי להשתתף בברית המילה של ברוך מרדכי וכעת הובנו דבריו של החתם סופר שאמר בעת מילתו "וכנס יין יצא סוד". יין בגימטריה 70, והמשך המשפט הוא: **יצא סוד**, החתם סופר התכוון לרמוז על עתידו של הילד שכאשר יזקין ויגיע לגיל שבעים תתגלה גדלותו ברבים.

אף הרבנית מבריסק היתה מוסיפה ואומרת: הלא כבר בזמנו אמרתי שבעלי יודע את אשר הוא עושה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.

פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מא/א המוצא שברי צלמים

המקל שהיה ארוך מצד אחד...

אחד מרבניה של הונגריה קיבל מהמלך מתנה בלתי שגרתית: מקל עשוי כסף טהור, שבראשו צלב כסף. בלתי ברירה נטל הרב את המקל והסיר את הצלב שבראשו.

זמן מה אחר כך, בהופעתו הראשונה בפני המלך, נדהם זה לראות את הרב מחזיק במקל ללא צלב בראשו.
- "מדוע הסרת את הצלב?"
- "משום שהמקל היה ארוך מדי ונאלצתי לקצרו."
- "ומדוע לא קיצרת אותו מלמטה?"
- "משום שבתחתיתו, חייך הרב, "היה מדויק, הגיע עד הארץ, רק בראשו היה גבוה..." ("אש דת")."

דף מא/א תבנית יד או תבנית רגל

פה להם ולא ידברו

דוד המלך ע"ה מזולזל באילי הגוים, ככתוב (תהלים קטו): "פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו. אזנים להם ולא ישמעו, אף להם ולא יריחו, ידיהם ולא ימישון, רגליהם ולא יהלכו, לא יהגו בגרונם".

מדוע, שאל הרבי ר' העשיל זצ"ל, אב"ד קראקא, בהזכירו את פיו, עיניו, אזניו ואפו של האליל, ציין דוד המלך את המילה "להם", ואילו בהזכירו את ידיו ואת רגליו לא עשה כן?

בסוגייתנו מבואר, השיב, כי המוצא שברי צלמים רשאי ליהנות מהם, שהרי התבטלו מחשיבותם. אולם, המוצא תבנית יד או תבנית רגל של צלם, אסור ליהנות ממנה, משום שיש סכלים אשר גם עובדים לצורות מעין אלו.

ממילא, בהתייחסו לפה, לעיניים ולאזניים של האליל, כתב דוד המלך ע"ה "להם". כלומר, הם נחשבים לאלילים רק בעת חיבורם לגוף

לכל (עיין "אהבת יהונתן", בהפטרת בשלח, שו"ת "יהודה יעלה" או"ח סי' ד', שו"ת "משיב דבר" יו"ד סי' ע"ז, ו"ראור ושמש" תחילת פרשת חוקת).

לימוד "אלף בית" לנכרי: נסיים בהלכה נוספת הקשורה לנושא זה, ולפיה, גוי אשר אסור ללמדו תורה, אף את אותיות ה"אלף בית" אין ללמדו! (ספר חסידים רל"ח, ומקור דבר זה כבר בזוהר אחרי מות דף עג/א).

דף מז/א דחוי אצל מצות

יש דיחוי אצל מצוות או אין דיחוי אצל מצוות, הנידון והשלכותיו

נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' שע"ד סעי' ד'), כי כאשר יהודי הולך לבית עולמו, על שבעת קרוביו להתאבל עליו שבעה ימים, ולאחר מכן חלים עליהם דיני אבלות עד מלאות שלושים יום לפטירתו [1]. ונחלקו הראשונים, מה דינו של קטן שהפך לגדול בתקופת ה"שלושים". לדעת מהר"ם מרוטנבורג (הובא ברא"ש מו"ק פ"ג סי' צ"ו), עליו להתאבל על המת מרגע שנכנס לעול תורה ומצוות [2]. אולם, הרא"ש (שם) חולק עליו וסובר, כי מאחר שבשעת הפטירה היה הקטן פטור מן המצוות, לא חלה עליו מצוות אבלות ואין הוא צריך לנהוג בכל דיני אבלות. סוגייתנו העוסקת בנושא "יש דיחוי אצל מצוות או אין דיחוי אצל מצוות" תופסת מקום נרחב במחלוקת זו, כלהלן. בהלכות קרבנות רווחת ההלכה, כי קרבן שנפסל זמנית להקרבה על גבי המזבח מסיבה כל שהיא, אין מקריבים אותו גם לאחר שהסיבה אשר בעטיה נפסל נמוגה. גמרתנו מסתפקת, אם הלכה זו גם נוהגת לגבי שאר מצוות התורה, כגון, לגבי לולב של עבודה זרה. לולב זה פסול לקיום מצוות נטילת לולב, אלא שיש לברר מה דינו של לולב זה לאחר שעובד האלילים זלזל בו וחדל מלהחשיבו כאליל וככך הפקיע ממנו שם עבודה זרה. מצד אחד, מאחר שמעתה הלולב מותר בהנאה, גם מותר לקיים בו את מצוות נטילת הלולב. מצד שני, "יש דיחוי אצל מצוות", ומאחר שלולב זה נדחה בעבר מלשמש לקיום המצווה, הרי הוא נדחה עולמית. לדעת המהר"ם מרוטנבורג, ההלכה היא, "אין דיחוי אצל מצוות", ומותר להשתמש בלולב זה למצוות נטילת לולב [3].

סוגייתנו עוסקת, איפוא, בחפץ שנדחה מקיום מצווה. ואילו המהר"ם מרוטנבורג והרא"ש נחלקו, מה דינו של אדם אשר נדחה מקיום מצווה. היינו, אותו קטן שבו אנו עוסקים, הרי נדחה מקיום מצוות האבילות בשעת הפטירה. לדעת מהר"ם מרוטנבורג (הובא ברא"ש מו"ק פ"ג סי' צ"ו), מאחר שנפסק כי "אין דיחוי אצל מצוות", עלינו להסיק, כי סילוקה של סיבת הדחייה מן המצווה, מאפשר לקיימה, ועל קטן זה חלה חובת האבילות עם כניסתו בעול תורה ומצוות.

קטן שבשבת הפך לגדול: את הכרעתו חותם המהר"ם מרוטנבורג בראיה ניצחת לדבריו, מן הגמרא (יבמות לג/א) בה מבואר, כי קטן, שבשבת הפך לגדול על ידי הבאת "סימנים", חייב לקיים את מצוות השבת. הרי לנו, כי אף שבתחילת השבת היה זה דחוי מקיומה, חל עליו החיוב במלואו בהתפוגג הדיחוי [4].

יש הבדל בין חפץ שנדחה מקיום מצווה לאדם שנדחה ממנה: אולם, הרא"ש (שם), חולק עליו וסובר, כי אף אם אכן נקבעה ההלכה ש"אין דיחוי אצל מצוות" [5] הרי שכן הדבר לגבי חפץ שנדחה מקיום המצווה, לא כן לגבי אדם שנדחה מקיום מצווה. שכן, כאשר אנו עוסקים בקטן האבל, הרי המיתה היא המחייבת את קרובי הנפטר במצוות אבלות, ומאחר שבשעת המיתה לא חלה המצווה על הקטן, היא נדחית מפניו ואין לחייבו בה לאחר שנהיה גדול, שכן, סיבת החיוב למצווה כבר אינה קיימת. לעומת זאת, סוגייתנו עוסקת בלולב אשר נדחה מקיום המצווה, אך היהודי, הוא מעולם לא נדחה הימנה, ועליו לבקש אחר לולב אחר כדי לקיים בו את המצווה. לפיכך, לגבי חפצים "אין דיחוי אצל מצוות".

דיני השבת אינם "מתמשכים" מכניסתה, אלא מתחדשים בכל רגע: ואילו את ראייתו של המהר"ם מרוטנבורג מן הקטן שהגדיל בשבת, דוחה הרא"ש בחילוק הבא. הלכות השבת אינן דינים ה"מתמשכים" מכניסת השבת, אלא חובה לקיימן בכל רגע ורגע, ואף מי ש"נפל" לתוך יום השבת, חייב מיד לנהוג כנדרש מיהודי בשבת. לעומת זאת, מצוות האבילות נובעת מרגע המיתה והקבורה, ומאחר שהאבל היה קטן בשעת המיתה, כלל לא חלו עליו דיני אבלות. הארכנו די, אך משהגענו עד הלום, לא נמנע מן הקוראים את השלב המעניין הבא של משא ומתן הלכתי מרתק זה.

קיום מצוות "הבדלה" לאחר הלווית המת: כידוע, "אונן", היינו, מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקיום המצוות (ברכות יז/ב). לפיכך, כאשר אדם נפטר בשבת, וקבורתו נערכת לאחר השבת, אין קרוביו מקיימים את מצוות ה"הבדלה" עד שיקברו את המת. גם במקרה זה נחלקו הרא"ש והמהר"ם מרוטנבורג (ברכות פ"ג הל' ב'). לדעת המהר"ם מ"מ בשובם מן ההלוויה עליהם לקיים את מצוות ה"הבדלה", שהרי "אין דיחוי אצל מצוות". ואילו הרא"ש פסק, כי שוב אין הם יכולים לקיים את מצוות ההבדלה, שהרי הם היו דחויים ממנה בצאת השבת.

1. בנו בתו של הנפטר חייבים לנהוג דיני אבלות בכל השנה הראשונה לפטירתו. 2. כדן אדם שנודע לו על פטירת קרובו בתוך ה"שלושים". 3. אף שבסוגייתנו נשאר הדבר בספק, לדעת המהר"ם מרוטנבורג להלכה נפסק, שאין דיחוי, מכח הסוגיה במסכת סוכה לג/א ועוד. ועיין תוד"ה "אשירה" בסוגיין מש"כ ליישב, ועיין ביאור הגר"א או"ח סי' תרמ"ו סעי' ב' ובצל"ח סוכה לג/א שכה"ה דעת הרמב"ם להלכה שאין דיחוי במצוות. 4. בבית מדרשנו התקשו, שהרי בשבת, מלבד המצווה לשבות יש איסור לאו וחייב מיתה על עשיית מלאכה, ובדחיית איסור לא עסקה הגמרא. 5. עיי"ש ברא"ש שפסק גם בזה וכדעת בעלי התוס' שפעמים שיש דיחוי במצוות.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ר veten@meorot.co.il

הדף היומי

עבודה זרה מ"א-מ"ז

י-ט"ז אדר

הסתירה בפסקיו של ה"שולחן ערוך": והנה, לגבי מחלוקתם לגבי הקטן שהפך לגדול בתוך ימי ה"שלושים" פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' שצ"ו סעי' ג') כדעת הרא"ש שמאחר שבשעת הפטירה הוא נדחה ממצוות האבילות, שוב אין הוא מתאבל לאחר שהגדיל. ואילו בהתייחסו למצוות ההבדלה של קרובי המת פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' שמ"א סעי' ב') כדעת המהר"ם מרוטנבורג, כי בשוכם מן ההלוויה עליהם לקיים את מצוות ההבדלה. הכיצד? (בי"ח יו"ד סי' שצ"ו סעי' ש).

תמיהה זו מיושבת על ידי רבי דוד הלוי זצ"ל, בעל ה"טורי זהב" (יו"ד סי' שצ"ו ס"ק ב') המבאר בלשונו הזהב, כי אכן בעל ה"שולחן ערוך" הכריע כדעת הרא"ש, שאדם אשר נדחה מקיום מצווה, שוב אינו יכול לקיימה לעולם. אלא, שכזכור, הרא"ש עצמו מבאר, כי קטן שהגדיל ביום השבת, חייב בדיניה, משום שמקור החיוב בהלכות השבת אינו נעוץ ברגע התקדש היום, אלא קדושת היום מחייבת את היהודי להתנהג בשבת על פי דיניה.

מעתה, חילוק זה תקף ועומד גם בין מצוות אבילות למצוות הבדלה. כאמור, מצוות אבילות, חלה על כל דיניה **ברגע** המיתה והקבורה, ומיתת הקרוב וקבורתו היא מקור חיובה. לפיכך, מאחר שבעת המיתה לא חלה המצווה על הקטן, אין היא חלה עליו לאחר מכן. לעומת זאת, מצוות ההבדלה היא להבדיל בין הקודש ובין החול. כלומר, מקור חיובה אינו ברגע יציאת השבת, אלא, כל יהודי שחווה את השבת, מצווה **החל** ממוצאי שבת להבדיל בין הקודש ובין החול. מעתה, מאחר שאין זמן מסוים אשר הוא הרגע המחייב במצוות ההבדלה, אלא שבימות החול יש להבדיל בין הקודש ובין החול, אזי, אם בשל היותו אונן נמנעה מאבל זה מצוות ההבדלה, יבדיל נא בשובו מן ההלוויה (עד סוף יום ג', כפי שנפסק להלכה, עיין "שולחן ערוך" סי' רצ"ט סעי' ו') [6].

6. מן הראוי לציין, כי ביאור דברי הרא"ש שלעיל הוא לפי הדעה הרווחת בפוסקים. אולם, יש החולקים בביאור דבריו וסוברים, כי גם אם הגדיל הקטן לאחר הקבורה, ועדיין לא עברו שבעת ימי האבילות, הקטן מתחייב בימים הנותרים, ולא חלק הרא"ש אלא שאין צריך הקטן להשלים את ימי האבילות שהפסיד. עיין ספר "דברי סופרים" הל' אבילות סי' שצ"ו סעי' ג'. עוד ראוי לציין, שגם לשאר הפוסקים שאין הקטן שהגדיל חייב לנהוג "שבעה" ו"שלושים", בכל זאת, יש לו לנהוג דין אבילות של י"ב חודש על אביו ועל אמו, שהוא משום מצוות כיבוד אב ואם. כן צידד ה"חכמת אדם" ובקיצור שולחן ערוך וב"ערוך השולחן", עיי"ש בספר הנ"ל.

האליל. לא כן ידיהם ורגליהם של האלילים, האסורות בכל מצב... ("חננוכת התורה" - ליקוטים, "פניני קדם" ח"ב עמ' תע"ח ו"מעיינה של משנה").

דף מג"א ומצא עובד כוכבים קטן ולא אמר לו כלום
לא נשאר בשכם מי שיבטל עבודה זרה
בסוגייתנו נאמר, כי קטן אינו יכול לבטל עבודה זרה. חידוש גדול מחדש בעל ה"אור החיים" הקדוש (בראשית לה/ב) - דין הנשים כדן הקטנים, ואין אשה יכולה לבטל עבודה זרה!
בכך הוא מסביר את ציווי יעקב לבניו (שם) "הסרו את אלהי הנכר אשר בתכם", היינו: את האלילים שבזאתם משכם. לכאורה, מדוע לא הכריחו את נשות שכם, שנותרו בחיים. לבטלם? הלא בגמרתנו מבואר, כי עובד כוכבים מבטל עבודה זרה שלו ושל חבריו, ואפילו בעל כורחו? אין זאת, אלא מפני שהנשים אינן יכולות לבטל, והגברים - הלא כבר לא היו בחיים, ולא נשאר מהם מי שיבטל...

לעילוי נשמת
ה"ר **אברהם מנדל מנחם גולובינסקי** זצ"ל
ב"ר משולם זצ"ל
נלב"ע י' אדר תשס"ז
תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידינו משפחות **הלפרן** שיחיו קרית קרניצי - גבעת שמואל

לומדים משניות וזוכים לאריכות ימים

(תקנת השבין לר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א)

ללמוד משנה - מהיום זה קל!
תכנית לימוד יומית
שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

פירוש ברור | גודל קומפקטי | עיצוב מפואר ואותיות | מתאים לכל | מנוי חודשי | ונוח להבנה | במיוחד | מאירות עיניים | זמן ועת | עד הבית

צלצלו עכשיו וקבלו
ספר חודשי ראשון **חינם**
***3764**